

և ժողովուրդը անպատճառ և առանց ամենևին
հակառակութեան : Պաշտօնէայտ պէտքովն :
« Ի Քանթոն , 'ի 21 աւուր լուսնի իջամի թա-
քուանկայ (որ է 18 մարտի 1846) » :

Հ . Պ

Հոռմ Կաղպին Վիճակագրութիւնը :

ՆՈՐԸՆՏԻՐ սրբազան պապը Պիոս
Թ փափաք մը ցըցուցեր է Հոռմ քաղ-
քին ճիշդ վիճակագրութիւնն իմա-
նալու . ուստի մէկէն գրեր են ու ի-
րեն առջևը դրեր են : Ին վիճակա-
գրութեան կը տեսնուի որ Հոռմի
բնակիչները աս տարի 170,199 հոգի
են , որ 1837ին 156,552 հոգի են ե-
ղեր : Իսոնց մէջ 41 եպիսկոպոս կայ ,
1533 քահանայ , 2815 կրօնաւոր , 1472
կուսան , 520 կղերիկոս , 10,000¹ չափ
հրեայ , 350 այլև այլ աղանդի մար-
դիկ :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Սորաբնի խահուէի խանութը :

ՍՈՒՐԱԹ քաղաքը խահուէի խա-
նութ մը կար , ուր շատ օտարական-
ներ կ'եսօրուրնէ վերջը կը ժողովուէին :
() որ մը պարսիկ կարդացող² մը եկաւ
հոն , որ թէպէտ իր բոլոր կեանքը
հաւատքի վրայ բաներ գրելով անցու-
ցած էր , բայց դեռ չէր հաւտար թէ
Իստուած կայ : Իստուած ինչ է ,
կ'ըսէր , ուսկից եղեր է , ո՞վ զինքը
ստեղծեր է , ո՞ւր է ինքը : Թէ որ
մարմին է՝ պէտք էր որ տեսնուէր ,
թէ որ հոգի է՝ լաւ մտածող ու ար-
դար սիտի ըլլար , և պիտի չժողուր
որ երկրիս վրայ այսչափ թշուառ մար-
դիկ ըլլային : Եւ թէ որ այսպէս ըլ-
լար , ես ալ այսչափ ատեն իրեն ծա-
ռայելէս ետեւ՝ հիմա Սպահանի մէջ
դենպէտ¹ կ'ըլլայի , ու չէի ստիպուէր

¹ Ենի :

² Ենի-Բե-Լա :

այնչափ մարդիկ լուսաւորելէս վերջը
աս կերպով Պարսկաստանէն փախչե-
լու . ուստի ես կ'ըսեմ թէ Իստուած
չկայ : Ինչպէս աս խեղճ վարժապե-
տը իր փառասիրութեամբը ուզելով
ամենայն արարածոց Իրարչին խելք
հասցընել , իր խելքը կորսնցուցեր
էր , և փոխանակ ըսելու թէ ես խելք
չունիմ՝ միտքը դրեր էր թէ աշխարհ-
քըս կառավարող իմաստութիւն մը
չկայ : Ի՞նչ մարդը Վաֆրաստանցի
գերի մը ունէր՝ գրեթէ բոլորովին
մերկ , որ խահուէին դրանք քովը թռ-
ղուցեր էր . իսկ ինքը ներսը փառաւոր
բազմոցի վրայնստած ափիոն կը խմէր :
Եւ երբոր աս ըմպելիքէն գլուխը լաւ
մը տաքցաւ , դարձաւ իր ծառային՝
որ արեւուն մէջ քարի մը վրայ նստած՝
մարմնոյն վրայէն ճանճերը կը քշէր , ու
ըսաւ . « Խեղճ սեռուկ , դուն կը հաւ-
տաս թէ Իստուած կայ : — Իստոր ո՞վ
կը տարակուսի , , , ըսաւ Վաֆրաս-
տանցին , և մէջքը պըլլած պատըռտած
քուրջին մէջէն փայտէ արձան մը
հանելով՝ ըսաւ . « Ի՞նչ քանի որ աշ-
խարհք եկեր եմ , զիս պահող աս-
տուածս աս է . և ասիկայ ան ծառին
ճիւղէն շինած է՝ որ մենք մեր երկիրը
կը պաշտենք , , , Խահուէին մէջ եղող-
ները շատ զարմացան՝ թէ գերիին
տուած պատասխանին և թէ իրեն
տիրոջը ըրած հարցմունքին վրայ :

Ինչ ատեն պրահմանին մէկը կուրծ-
քը տնկած՝ բարկանալով ըսաւ . « Ինչ
խելք մարդ , դուն քու աստուածդ
գօտիիդ մէջ կը պահես . գիտցիր որ
Պրահմայէն զատ աստուած չկայ , որ
աս աշխարհքս ստեղծեր է , և իր տա-
ճարները Վանգէս գետին եզերքները
կանգնած են : Ի՞նչ պրահմաններն
են անոր քուրմերը , և իրեն մասնա-
ւոր պաշտպանութիւնը 120,000 տա-
րիկէն 'ի վեր է որ թէ և Հնդկաստան
շատ անգամայլեայլ խռովութիւննե-
րով ոտքի տակ ցնաց , բայց պրահման-
ները ինչուան հիմա կը դիմանան , , :

Ինչ ըսելուն չմնաց , անդիէն Հրեայ
մը ելաւ ու ըսաւ . « Իսկ ինչպէս կ'ը

սէք թէ Մտուած միայն Հնդկաստանի մէջ տաճար ունի, և միայն կռապաշտներուն վրայ հոգ կը տանի. Մբրահամու Մտուածմէն զատ ուրիշ աստուած չկայ, և իրեն ժողովուրդը միայն խորայեւացիքն են: Թէպէտ և Հրեայք բոլոր աշխարհք ցրուած են, բայց Մտուած զանոնք ձեռքէ չի թողուր, և մէկ օր մը Երուսաղէմ պիտի ժողվէ զիրենք ու ուրիշ ազգերու վերայ թագաւոր պիտի դնէ, անոնց տաճարն ալ որ ատեն մը աշխարհքիս հրաշալեաց մէկն էր՝ նորէն պիտի շինէ», իսկ զուրցելու ատենը Հրէին աչքը լեցուեցաւ. և երբոր դեռ կ'ուզէր խօսքը առաջ տանիլ՝ Խաւացիին մէկը բարկանալով դարձաւ ըսաւ. «Դուք Մտուած միայն Խորայեւացիները կը սիրէ ըսելով՝ անիրաւի տեղ կը դնէք: Հազար եօթը հարիւր տարիէն աւելի է որ Մտուած Հրեաները երեսէ ձգեր է, ինչպէս որ կ'իմացուի նաև անոնց ցիրուցան ըլլալէն: Իսկ օրուան օրս Մտուած զամէնքը Հռովմայ եկեղեցին կը կանչէ, ու ով որ անկէ դուրս է՝ չփրկուիր», իսկ ատեն տանիմարքացի նորադանդ քարոզիչ մը, որ Թորինքէպարի կողմերը քարոզութեան դնացեր էր, գոյնը նետած ու այլայլած՝ ուղղափառ քարոզիչին պատասխան տուաւ. «Ինչպէս կը յանդգնիս ըսելու թէ միայն ձեզի պէս կռապաշտ եղողները կը փրկուին», այնպէս չէ, հապա ով որ աւետարանին մօտիկ ընելով՝ հոգւով և ճշմարտութեամբ Մտուածոյ երկրպագութիւն կ'ընէ ու Քրիստոսի պատուիրանքները կը պահէ, ան միայն կրնայ փրկուիլ», — իսկ ատեն Սուրաթի տաճրիկ մաքսապետը, որ նստած ծուխ կը քաշէր, ծանր կերպով մը ըսաւ երկու քրիստոնեաներուն. «Դուք ինչպէս կրնաք ըսել թէ ճշմարիտ աստուածը միայն մենք կը ճանչնանք. Սահմանի գալէն ետեւ Երուսաղէմը փախցաւ. վասն զի Երուսաղէմը խոստացած միութարիչը Սահմանի էր: Զեր կրօնքը հիմա քանի մը

թագաւորութիւններու մէջ միայն մնացեր է, մերինը ձեր կրօնին աւերակներուն վրայ բարձրացաւ Երուսաղէմ, Քրիստոս, Քրիստոսի և անոր կղզիներուն շատ կողմերը. մեր կրօնքն է որ նստած է Սողոմոնի գահին վրայ, և ինչուան Չինու պէս լուսաւոր աշխարհք կը տարածուի: Երբոր Հրէից անարգութեանէն կ'իմացուի անոնց դատապարտութիւնը, ուրեմն մեր մարգարէին ճշմարիտ առաքեալ ըլլան ալ իրեն ըրած յաղթութիւններէն յայտնի կ'երևնայ: Ինչուան որ մէկը Սահմանի ու Երուսաղէմի բարեկամ ըլլայ՝ չփրկուիր. իսկ Երուսաղէմը անհաւատ են», իսկ խօսքիս վրայ կարգացողը սկսաւ ծիծաղիլ, վասն զի ինքը Պարսկաստանցի էր, և ըսելով Պարսիկները Երուսաղէմը կը հետեւին: Երանկով խաչուէին մէջ մէկ շնկոց մը փրթաւ. վասն զի ամէնքն ալ զատ ազգէ ու կրօնքէ էին. ինչուան ղփտի, Երուսաղէմը թագաւոր, արաքացի ու կրակապաշտն ալ կար. ուստի ամէնքը սկսան Երուսաղէմը և կրօնքի վրայ խօսիլ, և ամէն մէկը իր հաւատքը ճշմարիտ սեպելով կը վիճէր:

Հոն չինացի իմաստուն մըն ալ կար որ ուսումնական տեղեկութեան համար ճամբորդութիւն կ'ընէր. աս մարդը խանութին մէկ անկիւնը քաշուած՝ իր չայը կը խմէր, ու առանց բան մը խօսելու՝ զուրցածնին մօտիկ կ'ընէր: Տաճրիկ մաքսապետը ասոր քովը մօտենալով՝ երեսն ի վեր պոռաց. «Դու ինչո՞ւ լուռ կեցեր ես. ձեր աշխարհքը շատ տեսակ կրօնք մտած է. բայց ձեր վաճառականները, որոնց հետ որ հոս տեսնուեցայ, ինծի ըսին թէ Սահմանի կրօնքէն լաւը չկայ. դուն ալ շիտակ զուրցէ, ինչ կարծիք ունիս Մտուածոյ և իր մարգարէին կրօնքին վրայ», իսկ ատեն բոլոր խաչուէին մէջ լուռութիւնը տիրեց. Չինացին ալ ձեռուրները վերարկուին լայն թեւերուն մէջ ծածկած՝ կուրծքին վրայ խաչաձև դրաւ, ու քիչ մը ատեն մտածելէն ետքը հանդարտ ձայնով ու

ծանր կերպով մը ըսաւ . “Պարոններ, թողութիւն ըրէք զուրպածիս, ամէն բանի մէջ փառասիրութիւնը արգելք կ'ըլլայ մարդկանց որ միաբան չըլլան մէջերնին . թէ որ կ'ուզէք մտիկ ընել ինծի նէ, ձեզի օրինակ մը պատմեմ որ նոր պատահեցաւ : Զինու երկրէն անգղիացի նաւով մը որ բոլոր աշխարհք պտըտեր էր՝ ճամբայ ելայ Սուրաթ գալու համար . ճամբան Սումատրա կը դիմէ արեւելեան կողմը երկաթ նետեցինք . կէսօրուան դէմ նաւէն ելանք խել մը նաւաւարներով ու գնացինք ծովեզերքը եղած գեղին մօտ քոքոյի ծառերուն տակը նստանք, ուր որ շատ ազգերէ ալ մարդ ժողովուրդներ տեր էին : Սէյմըն ալ նայինք որ կոյր մարդ մը կուգար . աս անխելք մարդը ուզելով արեւուն բնութիւնը իմանալ և լոյսը իրեն քաշել, դիտելով դիտելով աչքին լոյսը կորսնցուցեր էր : Բըւռն ճառագայթներէն գոնէ մէկ հատը ապակիէ ամանի մը մէջ առնելու համար՝ տեսաբանական, բնալուծական հնարքներ ու կախարդութիւններ չէր մնացած որ չբանեցնէ . վերջապէս իր ուզածին չհասնելով կ'ըսէր . Բըւռն լոյսը հեղանիւթ չէ, վասն զի հովէն չծածանիր . հաստատուն նիւթ ալ չէ, վասն զի չենք կրնար կտոր մը փրցնել . կրակ չէ, վասն զի ջրի մէջ չ'մարիր . հոգեղէն չէ, վասն զի կը տեսնուի . մարմին չէ, վասն զի չբռնուիր . շարժուն չէ, վասն զի և ոչ թէթ և մարմին մը կրնայ տեղէ տեղ փոխել . ուրեմն բան մըն ալ չէ : Բ'հա այսպէս արեւը շատ դիտելէն և անոր վրան քննութիւն ընելէն ետեւ աչուրները կորսնցուցեր էր, և գէշը ան է որ խելքն ալ թռուցեր էր . կարծէր որ չէ թէ ինքը աչք չունի, հապա արեւ ըսած բանը չկայ : — Իրեն ձեռքէն բռնող գերին՝ իր տէրը քոքոյի ծառի մը տակ նստեցնելէն ետեւ, գետնէն քոքոյի պտուղ մը գտաւ ու սկսաւ անոր կ'ձեպովը կանթեղ մը շինել . միջուկին վրայ պըլլուած բամբակի պէս նիւ-

թովն ալ պատրոյգ մը շինեց, ու միջուկն ալ ձգմելով՝ ելած եղը կանթեղին մէջ դրաւ : Երբոր գերին ասանկով կը զուարճանար, իր կոյր տէրը դարձաւ հառաչանքով մը ըսաւ . “Ուրեմն հիմա աշխարհքիս վրայ լոյս չկայ հա՛ : — Հապա արեւուն լոյսը ինչ է ըսաւ գերին : — Բըւռն ինչ է, ըսաւ կոյրը : — Զեմ գիտեր, ըսաւ ափրիկեցին . այսչափ միայն գիտեմ որ անոր ելլելու ժամանակը կը սկսիմ աշխատիլ, ու մտնելու ատենը կը հանգչիմ : Բայց ես սա իմ կանթեղս անոր լոյսէն վեր կը դնեմ, որովհետեւ ասիկայ է իմ տունս լուսաւորողը, և առանց ասոր գիշերը չէի կրնար քեզի ծառայել, և ցուցնելով իր քոքոյի կանթեղը ըսաւ, Բ'հա իմ արեւ :

Բ'ս խօսքիս՝ կաղ մարդ մը որ գաւազաններով կը քալէր, սկսաւ ծիծաղել, և կարծելով թէ կոյրը ի ծնէ այնպէս է, ըսաւ անոր . Բըւռն կրակէ գունտ մըն է որ ամէն օր ծովէն կ'ելլէ, և ամէն իրիկուն արեւմտեան կողմը Սումատրայի լեռներուն վրայ կ'իջնի, և թէ որ աչք ունենայիր՝ մեզի պէս դուն ալ կը տեսնէիր : Բ'ն ատեն ձրկնորսին մէկը դարձաւ ըսաւ կաղ մարդուն . կ'երեւայ թէ դուն քու գեղէգ դուրս ելած չես . թէ որ ոտք ունենայիր ու Սումատրային մէկալ դիտերն ալ պտըտած ըլլայիր, ան ատեն կ'իմանայիր թէ արեւը ան լեռներուն վրայ չ'իջնիր, հապա ամէն առաւօտ ծովէն կ'ելլէ, ու իրիկունը նորէն զովանալու համար ծովը կը մտնէ . աս բանս ես ամէն օր ծովեզերքէն կը տեսնեմ : Հնդկաստանցի մըն ալ պատասխանեց ձկնորսին . խելք ունեցող մարդը ինչպէս կրնայ հաւատալ թէ արեւը կրակէ գունտ մըն է, որ ամէն օր ծովէն կ'ելլէ ու առանց մարելու նորէն ծովը կը մտնէ : Ուրեմն չես գիտեր նէ՝ սորվէ՛ . արեւը Տեւթա (աստուած) մըն է որ մենք կը պաշտենք . ամէն օր կառք հեծած՝ երկիրքը կը պտըտի ու Սերուա ըսուած ոսկի լեռան բոլորը ման կուգայ . երբ-

որ բախում ու բեռն ու օձերը զինքը կը կլեն՝ կը խաւարի . և ինչուան որ Հնդկաստանցիք Վանգէս գետին ել զերբը աղօթք չընեն՝ օձերուն ձեռքէն չազատիր : Սումատրացուց հպարտու թիւնն է որ կ'ըսեն թէ արեւը միայն իրենց կղզւոյն վրայ իր լոյսը կը ծագէ . աս բանիս անոնք միայն կրնան հաւատալ՝ որոնք որ միայն ծառէ փորուած պզտի նաւակներով ճամբայ ըրեր են : Աջքարին մէկն ալ որ հոն երկաթ նետած վաճառականի նաւու մը նաւապետ էր՝ դարձաւ ըսաւ . Եւ քու ըսածդ ալ աւելի անխելք փառասիրու թենէ առաջ կուգայ . կարելի բան է որ արեւը ամէն աշխարհքէս աւելի քու Հնդկաստանիդ հաւնի . ես շատ տեղ ճամբորդութիւն ըրած եմ, Կար միւր ծովուն մէջ, Երաբիայի ծովէ զերբը, Սատակասկար, Սողութեան ու Փիլիպպեան կղզիները . տեսեր եմ որ արեւը ինչպէս որ Հնդկաստան կը լուսաւորէ՝ այնպէս ալ աս երկիրներս կը լուսաւորէ : Եւ մենեին լեռան մը բոլորտիքը չարտըտիր, հապա Ղափոն կղզիներէն կ'ելլէ ու հեռուն աւրեմտեան կողմէն Ենգղիոյ կղզիներուն ետեւէն վար կ'իջնայ . ասոր համար է որ Երբոն կամ Երբէն կ'ըսուի, որ արեւէք ըսել է : Եւ աս բանս ես ստոյգ գիտեմ . վասն զի տղայու թէս ատենը պապէս ալ լսեր եմ, որ ինչուան ծովուն ծայրը գնացեր էր : Երբոր դեռ զուրցելու վրայ էր, մեր անգղիացի նաւաւարներէն մէկը անոր խօսքը կտրեց ու ըսաւ . Ուրիշ երկիր մը չկայ ուր արեւուն ընթացքը այնպէս աղէկ գիտնան՝ ինչպէս մեր երկիրը . ուստի արեւը ամենեւին ոչ կ'ելլէ ոչ կ'իջնի, հապա անդադար աշխարհքիս բոլորը կը դառնայ . և աս բանս իրաւ է . վասն զի մենք ալ երկրիս ամէն գին պտըտելով՝ ամէն տեղ զինքը տեսեր ենք : Եւ ըսելով՝ մտիկ ընողներուն մէկուն ձեռքէն դաւազանը առաւ, ու աւագին վրայ կը զգիծ մը քաշելով՝ կը ջանար որ արեւուն արեւագարձէ արեւագարձ ըրած

չըջանը բացատրէ . բայց երբոր ծայրը չկրցաւ բերել, սկսաւ իր նաւուն նաւաւարներէն մէկը ըսածներուն վկայ բերել : Եւ նաւաւարը խելացի մարդ մըն էր, որ ինչուան ան ատեն առանց բան մը ըսելու՝ բոլոր վէճը մտիկ կ'ընէր . ու երբոր տեսաւ որ ամէնքը իրեն մտիկ դնելու համար լուռ կեցեր են, սկսաւ այսպէս ըսել . “Եւ մենք իդ ալ խաբուած էք ու զուրիշներն ալ կը խաբէք . արեւը ամենեւին երկրիս վրայ չարտըտիր, հապա երկիրս անոր չորս գին կը պտըտի, և քսանուչորս ժամուան մէջ Ղափոնի կղզիները, Փիլիպպեանները, Սողութեանները, Սումատրան, Երբիկէն, Եւրոպան, Ենգղիան և ուրիշ աշխարհքները ետեւէ ետեւ դէպ'ի անոր կը դառնան : Եւ արեւը միայն մէկ լեռան, մէկ կղզի, մէկ հորիզոնի ու մէկ ծովու, նաեւ միայն աս երկրիս համար չիծագեր . հապա ինքը տիեզերաց մէջտեղը կեցած է, և երկրէս զատ հինգ ուրիշ մոլորակներ ալ կը լուսաւորէ, որոնք որ անոր վրայ կը դառնան, ու երկրէս շատ աւելի մեծ են, արեւէն ալ մեզմէ ալ շատ աւելի հեռու . ինչպէս է Երեւակ ըսուածը, որ երեսուն հազար փարսախ տրամագիծ ունի, և երկու հարիւր ու թսունու հինգ միլիոն փարսախ հեռու է արեւէն : Իսկ անհամար լուսիններուն վրայ ինչ ըսեմ որ արեւէն առած լոյսերնին անկէց այնչափ հեռու եղած մոլորակներուն վրայ կը զարնեն : Եւ քալ կրնաք աս բաներս տեսնել՝ թէ որ գիշերը աչուրնիդ մէյմը վեր վերցընէք ու երկինք նայիք, և մտքերնիդ չդընէք թէ արեւը միայն ձեր աշխարհքը կը լուսաւորէ ” : Եւ նաւաւարն որ բոլոր աշխարհք պտըտեր ու երկինքը զններ էր, երբոր աս բանս խօսեցաւ՝ ամէն մտիկ ընողները զարմացած մնացին : “Եւ արեւուն վրայ ինչ որ ըսինք՝ Եւ տուծոյ վրայ ալ նոյնպէս իմանալու է, ըսաւ Կոնփուկիոսի՝ աշակերտը :

1 Կոնփուկիոս 2ինաց երեւելի փիլիսոփան է՝ Գրիստոսէ 1600 տարի առաջ ծնած :

այսինքն շինացին : Բժէն մարդ կարծէ թէ միայն ինքը աստուած մը ունի, կամ թէ միայն իր մատուռը կամ իր աշխարհքը կը բնակի : Ո՛ր և իցէ ժողովուրդ կարծէ թէ իր տաճարներուն մէջ պիտի ամփոփուի անիկայ, որուն որ աս երեւելի աշխարհքս ալ չբաւեր : Բայց չկայ Բստուծոյ շինած տաճարին պէս՝ ուրիշ տաճար մը, ուր ամէն մարդիկ միաբան կը ժողովուին : Աշխարհքիս մէջ որչափ որ տաճար կայ, ամէն ալ բնութեան տաճարին նմանցընելով շինուած են : Շատերուն մէջ ալ կը գտնուին աւազաններ, սիւններ, գմբէթներ, կանթեղներ, արձաններ, արձանադրութիւններ, օրինաց դրքեր, զոհեր, սեղաններ ու քահանաներ . բայց որ տաճարին մէջ ծովուն պէս ընդարձակ աւազան մը կամ օրհնեալ ջրի աման մը կայ՝ որուն ծայրը ճովը չերեւար . ո՛ր կը գտնուին անտառային ու պտղատու ծառերուն նման գեղեցիկ սիւններ . ո՛ր երկնքին պէս բարձր գմբէթ մը . ո՛ր արեւուն նման լուսաճաճանչ կանթեղ մը : Ո՛ր կրնանք գտնել զգայուն էակներու պէս արձաններ որ մէկզմէկ կը սիրեն, մէկմէկու կ'օգնեն, իրարու հետ կը խօսին . բնութեան բարիքներուն նման արձանագիրներ ո՛ր կրնանք գտնել . մեր երախտագիտութեանը վրայ հիմնած Բստուծոյ սիրոյն, ու մեր շահուն վերայ հաստատուած եղբայրսիրութեան նման՝ ընդհանուր օրինաց գիրք մը ուրիշ ո՛ր կրնանք գտնել . ինչ աւելի հաճոյական զոհ կրնայ ըլլալ իրենքն թէ մեր օրհնութիւնները որ կ'ընենք մեզի ամէն բան տուողին, և ան զըրկմունքները որ յանձն կ'առնունք անոնց համար որ մեզի մասնակից ու կենակից են . վերջապէս բարի մարդու մը սրտէն աւելի ինչ սուրբ խորան կրնայ ըլլալ, որուն քահանան ինքն Բստուած է : Ուստի մարդս որչափ որ Բստուծոյ կարողութիւն մեծցընէ, այնչափ աւելի կրնայ զանիկայ ճանչնալ . և որչափ որ մարդկանց վրայ

գթասիրտ ըլլայ, այնչափ աւելի անոր բարութեանը կը մօտենայ : Ուրեմն ով որ տիեզերաց մէջ տարածուած Բստուծոյ լոյսը կը վայելէ, պիտի չարհամարհէ ու ոտքի տակ չառնէ ան աւելորդապաշտ մարդը որ իր կուռքին վրայ կը տեսնէ ան լուսին մէկ մասը, և ոչ ալ ան լուսէն բոլորովին զրկուած մարդը՝ . վախնալով որ չըլլայ թէ իրեն հպարտութեանը պատիժ՝ հանդիպի ան բանն որ աս փիլիսոփային հանդիպեցաւ, որ արեւուն լոյսը բոլորովին իրեն քաշել ուզելով՝ աչուրները կորսնցուց, ու ինչուան գերիի մը կանթեղին կարօտ մնաց » : Բայսպէս խօսեցաւ Կոնփուկիոսի աշակերտը, և խահուէին մէջ եղող մարդիկն որ իրենց կրօնքին գերազանցութեւ վրայ կը վիճէին, լուիկ մնջիկ մտիկ ըրին իրեն ըսածին :

ՊԵՐՆԱՐՏԵՆ ՏԸ ՍԷՆ-ՓԻԵՐ

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆ-ՎԷՆ Ֆարէն ու Բուշիէլ, և Ստահանյի ու Գերմանիայի գեղարարք :

ՀՐԱԲՈՒՆԵՐՈՒՆ ինչ ըլլալը և գեղարարութիւն պատճառները ուրիշ անգամ տեղնիտեղը օրագրիս մէջ գրած ըլլալով¹, հոս այսչափ միայն կ'իմացընենք որ ՍԷՆ-ՎԷՆ երկարատեւ միակերպ ծովի հանելէն ետքը՝ աս տարի յուլիսի մէջ յանկարծ դադար

1 Պերնարտէնին աս խօսքը գիրաւ կ'արգարանայ, թէ որ Ճմարիտ քրիստոնեան խեղճ մոլորահաւատները չանարգէ, թէպէտ և անոնց մոլորութիւնները դատապարտէ . և իր բերած օրինակը իրաւ շատ գեղեցիկ և բաւական է բնական լուսով զԲստուած ճանչնալու : Միայն թէ աս ալ յայտնի է որ Բստուծոյ ցոցուցած Ճմարիտ կրօնքը պէտք է որ սորվինք ուղղափառ եկեղեցիէն, և զայն միայն պաշտպանենք, ու թէ որ կրնանք՝ ուրիշներու ալ հաղորդենք :

2 Տես հատ . Ա . երես 8 և 225 :